

УДК [94 : 324] (460.23) «2014/2017»

DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2021.2\(34\).532](https://doi.org/10.33782/eminak2021.2(34).532)

КАТАЛОНСЬКІ РЕФЕРЕНДУМИ 2014 Р. ТА 2017 Р.: ПОЗИЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ВЛАДИ

Людмила Гуцало¹, Галина Міщук²

Житомирський державний університет імені Івана Франка (Житомир, Україна)

¹ e-mail: lyudmilagucalo@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2627-3520>

² e-mail: galyamishchuk@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1239-330X>

У статті вивчено сучасну політичну ситуацію в Іспанії, динаміку каталонського конфлікту, увагу акцентовано на незаконних, з точки зору іспанської влади, референдумах про незалежність Каталонії 2014 і 2017 років, здійснено їхню порівняльну характеристику. У ході аналізу зроблено спробу пояснення, чому каталонські референдуми були по-різному осмислені регіональними політичними лідерами. Увагу зосереджено на дослідженні засобів і методів протидії центральній владі у Мадриді сецесійним проявам в автономному співтоваристві Каталонія.

Ключові слова: референдум, Каталонія, Іспанія, сецесія, автономне співтовариство

Тривалий час Іспанія стикалася із розвитком сепаратистських тенденцій у різних автономних співтовариствах. На початку ХХІ ст. сепаратизм активізувався у Каталонії, яка протягом свого існування прагне сецесії та створення власної держави на теренах Європи. Криза взаємовідносин між центральним урядом Іспанії та регіональним урядом Каталонії (центр – регіон) посилила сепаратистські настрої населення автономного співтовариства. Барселона почала шукати альтернативні шляхи вирішення регіональних питань. Каталонська влада, аби отримати власну державність, вдалася до проведення референдумів.

Розгортанню сепаратистського руху в Каталонії, зокрема й опитуванню 2014 р, присвячено статті Л. Ростолопи та Л. Лисенко¹, А. Стекольщикова та А. Хмель². Окремим аспектам проведення референдумів 2014 та 2017 рр. про незалежність автономного співтовариства присвячені дослідження С. Білоножко³, Г. Луцишина та І. Червінки⁴ Л. Гуцало аналізує реакцію центрального уряду Іспанії, короля Феліпе VI та структур Європейського Союзу на сецесійні прояви регіону в 2017 р.⁵

¹ Ростолопа Л.С., Лисенко Л.Г. Із історії розгортання сепаратистського руху в Каталонії // Придніпровські соціально-гуманітарні читання: матеріали ІІІ Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю: у 4-х частинах. Дніпропетровськ, 29 лист. 2014 р. Ч. 2. Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2014. С. 70-76.

² Стекольщикова А.В., Хмель А.О. Тенденції розвитку сепаратизму в Іспанії на початку ХХІ ст. // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. 2015. № 251. С. 74-77.

³ Білоножко С.В. Референдуми як політичний інструмент здобуття незалежності Каталонії та Шотландії // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2019. Вип. 52. Т. 2. С. 251-258.

⁴ Луцишин Г.І., Червінка І.М. Шотландія та Каталонія: спільне та відмінне у боротьбі за незалежність // Гілея. 2016. Вип. 105. С. 390-395.

⁵ Гуцало Л.В. Каталонська криза: спроби врегулювання // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Міжнародні відносини: історія, теорія та практика». Суми, 28 лют. 2019 р. Суми, 2019. С. 177-179; Гуцало Л.В. Сучасний сепаратистський рух у Каталонії // Суспільні науки: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 19-20 лип. 2019 р. Одеса, 2019. С. 5-8.

В. Ріпа, І. Філоненко, Ю. Філоненко у колективній праці систематизували матеріали щодо причин та інтенсивності проявів сепаратизму в Каталонії, його можливих наслідків для Іспанії та Європи, методів вирішення проблеми сепаратизму⁶.

У статті Д. Цетра, Е. Касанас-Адам і М. Таррега підсумовуються внески симпозиуму ASEN-Единбург (Асоціація з вивчення етнічної приналежності та націоналізму, Единбурзьке відділення), проведеного на наступний день після каталонського референдуму 2017 р. про незалежність. Даніель Цетра описує референдум, який оскаржується між правовою та демократичною легітимністю і базується на конкуруючих баченнях національності. Елісєнда Касанас-Адам вважає, що існують альтернативні тлумачення іспанської Конституції, які можуть задовольнити запит Каталонії, та підкреслює сумнівну законність рішучої реакції іспанської влади. Маріола Таррега стверджує, що каталонський референдум 2017 р. виявив тривожний контекст, коли засоби масової інформації стали політичними захисниками протилежних світоглядів, а політики приписували засобам масової інформації завищену здатність формувати проекти державотворення⁷.

Окремої уваги заслуговує колективна монографія Ж. Боррелля, Ф. де Каррераса, Х.-Х. Лопеса Бурніоля та Ж. Піке⁸. Її автори – каталонські політичні діячі, які мають юніоністські позиції. У монографії розкривається трансформація каталонського націоналізму в сепаратизм, зокрема, еволюція поглядів президента Женералітету Артура Маса. Автори вважають, що сецесія – не єдина відповідь на незгоду, Барселоні та Мадриду потрібно шукати шляхи порозуміння.

Метою статті є комплексний порівняльний аналіз позицій центрального уряду в Мадриді та каталонського уряду щодо незалежності регіону в контексті референдумів 2014 і 2017 рр.

У січні 2013 р. Женералітет регіону ухвалив Декларацію про суверенітет Каталонії, яка передбачала право на самовизначення, однак Конституційний суд Іспанії призупинив її дію. У липні 2013 р. президент Женералітету Артур Мас звернувся до центрального уряду Іспанії із запитом щодо проведення референдуму про надання Каталонії незалежності. Та попри відмову Мадриду каталонський уряд запланував дату проведення референдуму на 9 листопада 2014 р. Однак центральний уряд оскаржив його незаконність у Конституційному суді Іспанії. Суд виніс категоричне рішення: голосування не відбудеться, оскільки Конституція Іспанії не передбачає реалізацію автономним співтовариством подібної ініціативи в односторонньому порядку. Незважаючи на заперечення Мадрида, Артур Мас заявив, що регіонального законодавства цілком достатньо, аби голосування відбулося.

У підсумку проведення референдуму замінили консультативним опитуванням. «Каталонія відкликає референдум про незалежність від Іспанії і проведе «консультацію громадян», результати якої не можуть бути визнані офіційними», – у жовтні 2014 р публічно заявив президент Каталонії Артур Мас, виступаючи перед членами регіонального парламенту⁹.

⁶ Ріпа В., Філоненко І., Філоненко Ю. Каталонський сепаратизм – виклик єдності Іспанії та Європи // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. 2018. № 1. С. 80-88.

⁷ Cetra D., Casanas-Adam E., Tàrrega M. The 2017 Catalan Independence Referendum: A Symposium // Scottish Affairs. 2018. № 27 (1). P. 126-143.

⁸ Escucha, Cataluña Escucha, España. Cuatro voces a favor del entendimiento y contra la secesión / J. Borrell, F. de Carreras, J.-J. López Burniol, J. Piqué. Barcelona: Ediciones Peninsula. 2017. P. 286.

⁹ Catalonia calls off independence referendum from Spain, will hold 'consultation' // Reuters (London).

Опитування-консультація містило лише два питання: «Чи хочете Ви, щоб Каталонія стала державою?» і «Якщо так, то чи Ви хочете, щоб ця держава була незалежною?». «Консультації» відбулися з низькою явкою – 35,8%, оскільки противники незалежності проігнорували цей захід. В опитуванні взяли участь 2,3 млн. осіб, я яких 80,76% підтримали ідею відокремлення від Іспанії та проголошення незалежності, 10,07% – федералізацію, 4,5% – збереження автономії¹⁰.

Президент Женералітету зазначив, що результати консультативного опитування підтверджують прагнення каталонців до самоуправління і закликав Мадрид дозволити проведення офіційного референдуму. Але іспанська влада не визнала ці результати і заявила про готовність застосувати передбачені Конституцією Іспанії засоби для збереження цілісності держави.

Ставлення до проблеми незалежності Каталонії розколює громадянське суспільство: розлучаються сім'ї, виникають непорозуміння серед друзів, у трудових колективах. Ситуація однаково складна як для прихильників єдності Іспанії, так і для прихильників незалежності Каталонії, бо населення розділилося у своїх поглядах щодо майбутнього держави. Відокремлення регіону прагнуть, перш за все, заможні верстви населення, сільські жителі, переселенці з інших регіонів Іспанії і ті мешканці автономного співтовариства, для яких каталанська мова є рідною. При цьому, зазначають автори вище зазначеної колективної монографії, прихильників сецесії об'єднує з певною частиною її противників критичне ставлення до уряду Маріано Рахоя. Вони звинувачують центральний уряд у неповазі до каталонців і, звичайно, у відсутності пропозицій щодо вирішення конфлікту¹¹.

Після оголошення результатів, які не мали юридичної сили, регіональна політична еліта на чолі з Артуром Масом повинна була пропонувати громадськості якісь політичні плани, які б не давали згаснути боротьбі за незалежність Каталонії. Тому вже 25 листопада 2014 р. голова Женералітету пропонує депутатському корпусу призначити парламентські вибори. Після переговорів про можливий склад коаліції, яка буде боротися за перемогу на регіональних виборах, каталонські партії у січні 2015 р. дійшли згоди про проведення плебісцитних виборів, за рішенням яких будуть прийняті кроки отримання незалежності регіону. Каталонський уряд призначає дострокові парламентські вибори на 27 вересня 2015 р. Окрім того, «Демократична конвергенція Каталонії» на чолі з Артуром Масом і «Ліві республіканці» на чолі з Оріолем Жункерасом підписали «дорожню карту» по досягненню за півтора року Каталонією незалежності (не пізніше березня 2017 р.)¹².

Групу експертів, які готували програму здобуття незалежності та проєкт Конституції очолив Карлес Вівер Пі-Суньєр, колишній суддя Конституційного суду і радник Артура Маса.

Президент Женералітету Каталонії Артур Мас закликав перетворити місцеві вибори на «плебісцит стосовно майбутнього Каталонії». У разі, якщо альянс сепаратистів

2014. 14 october. URL: <https://www.reuters.com/article/us-spain-catalonia/catalonia-calls-off-independence-referendum-from-spain-will-hold-consultation-idUSKCN0I30RB20141014>

¹⁰ 9N/2014. Tu hi participes. Tu decideixes // Generalitat de Catalunya [Офіційна сторінка Женералітету Каталонії]. URL: <http://www.participa2014.cat/resultats/dades/en/escr-tot.html>

¹¹ Escucha, Cataluña Escucha, España... P. 22-25.

¹² Mas gana el pulso a ERC y convoca elecciones para el 27 de septiembre // El País (Madrid). 2015. 14 de enero. URL: https://elpais.com/ccaa/2015/01/14/catalunya/1421241562_100506.html; Butlletí oficial del Parlament de Catalunya: [Офіційна сторінка Парламенту Каталонії]. URL: <https://www.parlament.cat/document/bopc/153123.pdf>.

ратистських сил отримає більшість у парламенті, він прагнучим відділитися від Іспанії протягом наступних 18 місяців. Водночас прем'єр-міністр Іспанії Маріано Рахой критично ставився до намірів лідера автономного співтовариства стосовно проведення місцевих виборів з метою визначення настроїв каталонців щодо можливого відокремлення. Він відкидав незалежність регіону: «Ніхто не розколе Іспанію. Ніхто не перетворить мешканців Каталонії в іноземців у власній країні»¹³.

Позиція центрального уряду лише посилювала націоналістичні настрої у регіоні. У вересні 2015 р. прем'єр-міністру держави Маріано Рахой, який перебував у каталонському місті Реус (Таррагона), мітингарі перекрили дорогу, називаючи його «фашистом» і вигукуючи: «Геть звідси»¹⁴.

Ще одним підтверджуючим фактом посилення націоналістичних настроїв стала перемога на регіональних парламентських виборах у Каталонії 27 вересня 2015 р. прихильників незалежності автономії, які об'єдналися в коаліцію «Разом за "Так"» («Junts pel Sí»). Скоріш за все, саме цей успіх сепаратистів на виборах підштовхнув каталонський політикум заговорити про проведення повноцінного референдуму в 2017 р. До речі, на виборах була зафіксована рекордна явка виборців в історії автономного співтовариства – 76%, з яких 48% – підтримали незалежності¹⁵.

Вже у листопаді 2015 р. парламент Каталонії, де сепаратисти складали більшість, прийняв резолюцію щодо відокремлення від Іспанії впродовж 18 місяців. У документі йшлося про «початок процесу створення незалежної держави Каталонія з республіканською формою правління». Перемога на виборах означала початок реалізації «дорожньої карти» отримання автономним співтовариством незалежності. Однак Конституційний суд Іспанії припинив її дію, оскільки в ст. 2 Конституції Іспанії зазначається про «нерозривну єдність іспанської нації, спільну та неподільну батьківщину для всіх іспанців»¹⁶.

Наступний президент Женералітету Карлес Пучдемон продовжив курс свого попередника на здобуття незалежності Каталонією. Він, за підтримки каталонських політиків, остаточно оформив програму дій, спрямовану на побудову національної державності, непідконтрольної Іспанії. Ватро зазначити, що і Артур Мас, і Карлес Пучдемон сприяли радикалізації ситуації у Каталонії. Реалізуючи свої ідеї про повну сецесію регіону та становлення на шлях процвітання як окремої держави, вони створили у багатьох каталонців ілюзію бажання початку нового життя і надію про відокремлення регіону лише з позитивним фіналом.

У березні 2017 р. Верховний суд Каталонії заборонив колишньому лідеру автономії Артуру Масу, у зв'язку з санкціонуванням ним у 2014 р. референдуму про незалежність регіону (хоча й забороненого Конституційним судом), обіймати державні посади впродовж двох років. На тлі початку судового процесу проти Артура Маса в Іспанії поновилися запеклі дебати про відокремлення регіону. Прихильники колишнього прем'єра називали судовий процес політичним. Так, депутат каталонського парламенту Роже Торрен від партії ERC («Республіканська лівиця Ката-

¹³ Noguer M. Mas convoca el 27-S sin decir qué apoyo necesita para la independencia // El País (Madrid). 2015. 25 de agosto. URL: https://elpais.com/ccaa/2015/08/03/catalunya/1438626621_703380.html

¹⁴ Casqueiro J. Abucheos al presidente del Gobierno antes de un mitin en Reus // El País (Madrid). 2015. 23 de septiembre. URL: https://elpais.com/ccaa/2015/09/22/catalunya/1442947263_115349.html

¹⁵ Луцишин Г.І., Червінка І.М. Шотландія та Каталонія... С. 392.

¹⁶ Constitución Española, 1978. URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1978/BOE-A-1978-31229-consolidado.pdf>

лонії»), що виступає за відокремлення автономії, зазначив, що під час процесу йдеться про «спроможність каталонського народу визначати своє майбутнє»¹⁷. Водночас партії, які виступали з позицій єдиної Іспанії, зокрема лівоцентристська Ciudadanos («Громадяни»), не бажали проведення нового референдуму з огляду на Конституцію Іспанії та правові рамки.

У липні 2017 р. президент Каталонії Карлес Пучдемон заявив про проведення референдуму 1 жовтня 2017 р., а у вересні місцевий парламент схвалив Закон «Про референдум самовизначення Каталонії». Окрім того, націоналістичною більшістю парламенту було затверджено юридичний порядок виходу Каталонії зі складу Іспанії – «Про правовий та установчий перехідний період Республіки Каталонія». Зазначимо, що одним із аргументів прихильників незалежності був і той факт, що Каталонія є одним із економічно найрозвинутіших регіонів Іспанії. Каталонська влада незадоволена щорічними відрахуваннями в держбюджет на 10 млрд. євро більше, ніж отримує з нього.

Уряд Іспанії всіляко намагався запобігти проведенню референдуму: поліція конфіскувала бюлетені для голосування, затримувала представників регіональної адміністрації. Силові методи втручання іспанської адміністрації в проведення референдуму не сприяли знаходженню компромісу. У свою чергу, сепаратисти зайняли декілька сотень шкіл, аби організувати в них голосування. Навіть деякі церкви пропонували останнім надати свої приміщення для облаштування виборчих дільниць. Жорсткі дії центральної влади лише посилювали напругу.

Попри опір Мадриду, референдум 1 жовтня 2017 р. відбувся. На питання: «Чи хотіли б ви, щоб Каталонія стала незалежною державою з республіканською формою правління?» «так» відповіли 90,18% (2 044 038 осіб), «ні» – 7,83% опитаних¹⁸.

Але ці результати не визначили справжнє співвідношення сил, оскільки в голосуванні взяли участь лише 2 286 217 виборців (тобто 43,03%), які населяють Каталонію. Сепаратистів не підтримала низка представників бізнесу. Деякі промисловці та банкіри або припинили свою роботу на території автономного співтовариства, або перенесли свій бізнес в інші регіони країни. До того ж істотно скоротилося зростання прямих інвестицій в економіку автономії, міжнародні фінансові корпорації застерігали своїх клієнтів про ймовірність ризиків інвестицій¹⁹.

Незалежно від результату референдуму, сам факт його проведення поклав початок серйозного протистояння між Мадридом і Барселоною.

Погодимось із думкою Маріоли Тареги (викладач кафедри комунікацій, засобів масової інформації та культури Стерлінгського університету), що напередодні референдуму про незалежність Каталонії та його результатів іспанські та каталонські засоби масової інформації відіграли величезну політичну роль. У контексті відсутності діалогових каналів між двома сторонами та відсутності офіційної двосторонньої кампанії засоби масової інформації перетворилися в щось більше, ніж просто поле битви ідей. ЗМІ не тільки взяли сторону в дебатах, а й активно проводили

¹⁷ Саес С., Каневський Д. Суд через сепаратизм: дебати про незалежність Каталонії знову на підйомі // DW. 06.02.2017. URL: <https://www.dw.com/uk/суд-через-сепаратизм-дебати-про-незалежність-каталонії-знову-на-підйомі/a-37426610>

¹⁸ Referéndum Catalunya 2017: Consulta los resultados // La Vanguardia (Барселона). 2017. 2 de octubre. URL: <https://www.lavanguardia.com/politica/20171001/431688032104/referendum-1-o-en-directo.html>; Cetra D., Casanas-Adam E., Tàrraga M. The 2017 Catalan Independence Referendum... P. 126.

¹⁹ Білоножко С.В. Референдуми як політичний інструмент... С. 256.

агітацію за них, дуже уважно стежачи за репліками політичних партій. Крім того, політики приписують засобам масової інформації величезну силу впливу на зіткнення між двома державотворчими проектами. Політики, що дискредитують правдивість новин, загроза судових дій з боку держави проти деяких засобів масової інформації та переслідування журналістів у демонстраціях з обох сторін дебатів – приклади великої політичної ролі ЗМІ у питанні каталонського референдуму²⁰.

Після референдуму тисячі людей у Мадриді, Барселоні й інших містах Іспанії вимагали діалогу між центральною виконавчою владою та Женералітетом, щоб зберегти єдність країни. Мали місце і демонстрації прихильників реалізації результатів референдуму 1 жовтня та страйки проти введення в дію 155-ї статті Конституції Іспанії, яка регламентує порядок встановлення прямого правління з Мадрида. Зокрема, відбулися виступи студентів у Барселоні²¹.

27 жовтня 2017 р. парламент Каталонії проголосував за резолюцію про відокремлення автономного співтовариства від Іспанії. Каталонію було проголошено незалежною суверенною республікою.

Мадрид, у відповідь на проголошення в односторонньому порядку парламентом Каталонії незалежності, припинив автономію регіону, звільнивши уряд і ввівши пряме управління. Активувавши 155 статтю Конституції Іспанії, центральна влада в Мадриді сподівалася на стабілізацію ситуації в Каталонії, але цей метод не спрацював. Обидві сторони не чули та не розуміли одна одну: Мадрид називав сепаратистів бунтівниками, а ті, у свою чергу, порівнювали іспанський уряд з франкістами. Варто зазначити, що стаття 155 Конституції Іспанії дозволяє центральному уряду вводити пряме правління в автономних співтовариствах, якщо дії регіонального уряду «створюють серйозну загрозу загальним інтересам Іспанії». При цьому стаття не дає права Мадриду повністю скасувати автономний статус співтовариства. Попри неефективність застосування конституційного методу для вирішення конфлікту «центр – регіон» Мадрид готовий у разі поглиблення конфлікту знову його використати. Центральному уряду варто шукати інші варіанти виходу з ситуації, що склалася, адже систематичний розпуск регіональних урядів і призначення нових виборів, у надії приходу до влади в Каталонії партій, бажаних Мадриду, не є вирішенням проблеми.

На початку листопада 2017 р. було заарештовано вісім членів каталонського уряду та видано міжнародний ордер на арешт звільненого Президента Каталонії Карлеса Пучдемона, який перебував у Бельгії. Екс-лідер автономії заявив, що не тікає від іспанської судової системи, а натомість шукає європейської підтримки у боротьбі за незалежність свого регіону²². Але європейські лідери відмовили йому в підтримці та посередництві у відносинах із Мадридом, вважаючи конфлікт внутрішньою справою Іспанії²³.

Запровадження прямого управління з Мадриду не дало бажаного результату. Жорсткі дії іспанських сил безпеки під час референдуму 2017 р., активація ст. 155

²⁰ Cetrà D., Casanas-Adam E., Tàrrega M. The 2017 Catalan Independence Referendum... P. 136.

²¹ Huelga de estudiantes contra el artículo 155 // La Vanguardia (Barcelona). 2017. 26 de octubre. URL: <https://www.lavanguardia.com/politica/20171026/432360849609/huelga-estudiantes-catalunya-articulo-155.html>

²² Ellis R., Charner F. Spain issues arrest warrant for ex-Catalan leader Carles Puigdemont // CNN. 2017. 4 November. URL: <https://edition.cnn.com/2017/11/03/europe/arrest-warrant-issued-for-ex-catalan-president/index.html>

²³ Гуцало Л.В. Сучасний сепаратистський рух... С. 7.

Конституції Іспанії, арешти керівників сепаратистів викликали протести з боку значної частини каталонців. Вони розцінили дії іспанської влади як порушення громадянських прав, людської гідності.

Антиконституційне визнання незалежності, яке не підтримала не лише Іспанія, але й ЄС, стало замкненим колом для каталонської регіональної спільноти, з якого вона не змогла вийти.

Формування нового регіонального уряду стало підставою для припинення дії ст. 155 Конституції, як це спочатку і передбачалося. Нового президента Женеалітету Жоакіма Торра, прихильника незалежності Каталонії, було обрано лише в травні 2018 р.

Іспанський уряд Педро Санчеса, який прийшов до влади в 2019 р., заявив про готовність нормалізувати відносини з новим урядом Каталонії, шукаючи спільні політичні рішення для подолання кризи. Він взяв на себе неймовірну ношу: політичними інструментами врегулювати проблему неспокійного регіону. Принаймні такими були умови парламентської угоди з тимчасовими попутниками, які попри домовленості продовжують свою сепаратистську риторику.

Порівнюючи референдуми 2014 і 2017 р., звернемо увагу на те, що вони мали спільні моменти: по-перше, обидва мали наслідком посилення напруженості у відносинах між центром й автономним співтовариством; по-друге, проведені не на конституційній основі; по-третє, мали пронезалежницький склад органів влади Каталонії.

Проводячи паралелі між референдумами 2014 і 2017 рр., зазначимо, що обидва визначалися як публічні акти про самовизначення каталонців, які не мали юридичної сили, бо суперечили Конституції країни. Але каталонські політичні лідери – Артур Мас і Карлес Пучдемон – мали різні стратегії щодо референдуму. Референдум 2014 р. був представлений владою Каталонії як консультативне опитування щодо політичного майбутнього автономного співтовариства. «Каталонія відкликає референдум про незалежність від Іспанії і проведе «консультацію громадян», результати якої не можуть бути визнані офіційними», – у жовтні 2014 р публічно заявив Президент Каталонії Артур Мас, виступаючи перед членами регіонального парламенту. А референдум 2017 р. уже осмислюється як повноцінний юридичний акт самовизначення Каталонії. «Наприкінці червня наступного року (2017 р. – *Авт.*) парламент затвердить необхідні закони, щоб Каталонія могла функціонувати як незалежна держава», – заявив президент автономії Карлес Пучдемон на пресконференції у Барселоні у квітні 2016 р.²⁴

І уряд Артура Маса, і уряд Карлеса Пучдемона сходилися у тому, що Каталонії потрібний повноцінний референдум щодо суверенітету в умовах відсутності конструктивного діалогу з Мадридом. Посередництво ЄС для сприяння діалогу між двома урядами було б найефективнішим способом деескалації напруженості, але це також найменш вірогідний сценарій.

Отже, найсприятливішим варіантом вирішення каталонської кризи залишається політичний діалог центрального іспанського уряду та влади Каталонії. Але очевидним є факт, що сторони не розуміють одна одну, а це і посилює конфлікт, і поглиблює кризу як у Каталонії, так і в Іспанії.

---

²⁴ Bosque D. Catalonia leader promises 2017 independence referendum // AFP (Paris). 2016. 28 September. URL: <https://www.yahoo.com/news/catalonia-leader-promises-2017-independence-referendum-151602685.html>

Обидві сторони заявляють про свою відкритість до переговорів щодо наболілого, але в той же час звинувачують одна одну у неможливості здійснення такого кроку. Неодноразово Мадрид заявляв про наявність діалогу між сторонами і навіть досягнення певних результатів у переговорах, що на пряму суперечить інформації, яка надається каталонською владою. За подібних заяв центральний іспанський уряд передовсім посилається на ефективну взаємодію між центром і регіоном, установлену до приходу до влади Артура Маса та Карлеса Пучдемона. А це, у свою чергу, говорить про нездатність центрального уряду підтримувати відкритий діалог із регіональним урядом.

У вирішенні каталонського конфлікту зацікавлені обидві сторони: і регіональний, і центральний уряди. Але певна бездіяльність влади, небажання знаходити консенсус, не йти на перемовини посилює занепокоєння у суспільстві, викликає економічні проблеми, які стосуються як Каталонії, так і Іспанії. Тому сторонам потрібно у найкоротші строки розрубати цей «гордіїв вузол».

REFERENCES

- Bilonozhko, S.V.** (2019). Referendums yak politychnyi instrument zdobuttia nezalezhnosti Katalonii ta Shotlandii [Referendums as a political tool for the independence of Catalonia and Scotland]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, 52, Vol. 2, 251-258 [in Ukrainian].
- Borrell, J., de Carreras, F., López Burniol, J.-J. & Piqué, J.** (2017). *Escucha, Cataluña Escucha, España. Cuatro voces a favor del entendimiento y contra la secesión*. Barcelona: Ediciones Peninsula [in Spanish].
- Bosque, D.** (2016, 28 September). Catalonia leader promises 2017 independence referendum // AFP (Paris). Retrieved from <https://www.yahoo.com/news/catalonia-leader-promises-2017-independence-referendum-151602685.html> [in English].
- Casqueiro, J.** (2015, 23 de septiembre). Abucheos al presidente del Gobierno antes de un mitin en Reus. *El País*. Retrieved from <https://elpais.com> [in Spanish].
- Cetra, D., Casanas-Adam, E. & Tàrrega, M.** (2018). The 2017 Catalan Independence Referendum: A Symposium. *Scottish Affairs*, 27 (1), 126-143 [in English].
- El País** (2015, 14 de enero). Mas gana el pulso a ERC y convoca elecciones para el 27 de septiembre. *El País*. Retrieved from <https://elpais.com> [in Spain].
- Ellis, R. & Charner, F.** (2017, November 4). Spain issues arrest warrant for ex-Catalan leader Carles Puigdemont. *CNN*. Retrieved from <https://edition.cnn.com> [in English].
- Hutsalo, L.V.** (2019). Katalonska kryza: sproby vrehuliuvannia [Catalan crisis: attempts at settlement]. Proceedings of the Conference: *Mizhnarodni vidnosyny: istoriia, teoriia ta praktyka* (28 liutoho 2019 r.). Sumy, 177-179 [in Ukrainian].
- Hutsalo, L.V.** (2019). Suchasnyi separatystskyi rukh u Katalonii [Modern separatist movement in Catalonia]. Proceedings of the Conference: *Suspilni nauky: napriamky ta tendentsii rozvytku v Ukraini ta sviiti* (19-20 lypnia 2019 r.) Odesa, 5-8 [in Ukrainian].
- La Vanguardia** (2017, 2 de octubre). Referéndum Catalunya 2017: Consulta los resultados. *La Vanguardia*. Retrieved from <https://www.lavanguardia.com> [in Spain].
- La Vanguardia** (2017, 26 de octubre). Huelga de estudiantes contra el artículo 155. *La Vanguardia*. Retrieved from <https://www.lavanguardia.com> [in Spain].
- Lutsyshyn, H.I. & Chervinka, I.M.** (2016). Shotlandiia ta Kataloniia: spilne ta vidminne u borotbi za nezalezhnist [Scotland and Catalonia: common and different in the struggle for independence]. *Gileya*, 105, 390-395 [in Ukrainian].
- Noguer, M.** (2015, 25 de agosto.). Mas convoca el 27-S sin decir qué apoyo necesita para la independencia. *El País*. Retrieved from <https://elpais.com> [in Spain].
- Reuters** (2014, October 14). Catalonia calls off independence referendum from Spain, will hold 'consultation'. *Reuters*. Retrieved from <https://www.reuters.com> [in England].
- Ripa, V., Filonenko, I. & Filonenko, Yu.** (2018). Katalonskyi separatyzm – vyklyk yednosti Ispanii ta Yevropy [Catalonian separatism is a challenge for unity of Spain and Europe]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*, 1, 80-88 [in Ukrainian].

- Rostolopa, L.S. & Lysenko, L.H.** (2014). Iz istorii rozghortannia separatystskoho rukhu v Katalonii [From the history of the deployment of the separatist movement in Catalonia]. Proceedings of the Conference: *Prydniprovski sotsialno-humanitarni chytannia* (29 lystopada 2014 r.). Dnipropetrovsk, Vol. 2, 70-76 [in Ukrainian].
- Saes, S. & Kanevskiy, D.** (2017, 06 February). Sud cherez separatyzm: debaty pro nezalezhnist Katalonii zнову na pidiomі [Court through separatism: the debate on the independence of Catalonia is on the rise again]. *Deutsche Welle*. Retrieved from <https://www.dw.com/uk/суд-через-сепаратизм-дебати-про-незалежність-каталонії-знову-на-підйомі/a-37426610> [in Ukrainian].
- Stiekolshchukova, A.V. & Khmel, A.O.** (2015). Tendentsii rozvytku separatyzmu v Ispanii na pochatku XXI st. [Trends of development of separatism in Spain at the beginning of XXI century]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly*, 251, 74-77 [in Ukrainian].

Liudmyla Hutsalo

(Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine)

e-mail: lyudmilagucalo@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2627-3520>

Galyna Mishchuk

(Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine)

e-mail: galyamishchuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1239-330X>

Catalan Referendums in 2014 and 2017: Policies of Central and Regional Authorities

A comparative analysis of the policies of the national government in Madrid and the Catalan government towards the independence of the autonomous community in the context of the 2014 and 2017 referendums is performed in the paper.

Both referendums were defined as public acts of self-determination of Catalans and had no legal force because they contradicted the Spanish Constitution. But Catalan political leaders Artur Mas and Carles Puigdemont had different strategies for the referendum. The 2014 referendum was presented by the regional authorities as a consultative survey on the political future of the autonomous community. And the referendum of 2017 was already comprehended as a full-fledged legal act of self-determination of Catalonia.

On October 27, 2017, the Parliament of Catalonia voted in favor of the resolution on the separation of the autonomous community from Spain. Catalonia was proclaimed an independent sovereign republic.

Madrid, in response to the unilateral declaration of independence by the Catalan parliament, abolished the autonomy of the region. The government was dismissed and direct administration was introduced. By activating Article 155 of the Spanish Constitution, the Spanish authorities hoped to stabilize the situation in Catalonia, but this method did not work. Both parties did not hear or understand each other.

Strict actions of Spanish security forces during the 2017 referendum, activation of Art. 155 of the Spanish Constitution, and the arrests of separatist leaders provoked protests of a large number of Catalans. They regarded the actions of the Spanish authorities as a violation of civil rights and human dignity.

Both the government of Artur Mas and the government of Carles Puigdemont agreed that Catalonia needed a full-fledged referendum on sovereignty in the conditions of the absence of a meaningful dialogue with Madrid. EU mediation to facilitate dialogue between the two governments would be the most effective way to de-escalate tensions, but it is also the least likely scenario.

Both parties declare their openness to negotiations on the painful problem, but at the same time accuse each other of the impossibility of such a step. Madrid has repeatedly stated that there is a dialogue between the parties and even the achievement of certain results in the ne-

gotiations, but this directly contradicts the information provided by the Catalan authorities. In such statements, the Spanish central government refers primarily to the effective interaction between the center and the region, established before the coming to power of Artur Mas and Carles Puigdemont. This, in turn, indicates the inability of the central government to maintain an open dialogue with the regional government.

The most favorable option for resolving the Catalan crisis remains a political dialogue between the central Spanish government and the Catalan authorities.

Keywords: referendum, Catalonia, Spain, secession, autonomous community

Надійшла до редакції / Received: 14.04.2021

Схвалено до друку / Accepted: 21.06.2021